

KOMPASS DZĪVEI LATVIJĀ augstskolu studentiem – trešo valstu valstspiederīgajiem

Ziņojums un ieteikumi politikas veidotājiem

Autoru kolektīvs:

Aija Karlsberga, Zinta Miezaine, Ausma Pastore, Andra Damberga

Ziņojuma tapšanā palīdzējuši 38 ārvalstu studenti, kas jau mācās Latvijā, augstskolu darbinieki, valsts institūciju un nevalstisko organizāciju pārstāvji. Biedrība „Risinājumu darbnīca” izsaka īpašu pateicību sadarbības partnerim Baltijas Starptautiskajai akadēmijai un I.Bukas kundzei personīgi.

**PROJEKTU
LĪDZFINANSĒ
EIROPAS
SAVIENĪBA**

Tieslietu ministrija
LATVIJAS REPUBLIKAS TIESLIETU MINISTRIJA

*Risinājumu
Darbnīca*

Ievads	3
Problēmas pieteikums	4
Ieceļošana un uzturēšanās Latvijā	5
Termiņuzturēšanās atļaujas saņemšanas process.....	5
Komunikācija ar Pilsonības un imigrācijas lietu pārvaldi	6
Negatīva lēmuma pārsūdzēšanas iespējas	6
Iztikas līdzekļu esamības pierādīšana	6
Nepilngadīgs students	7
Uzturēšanās atļaujas pagarināšana	7
Citi iemesli uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai	8
Pastāvīgas uzturēšanās atļauja	8
Iespējas uzaicināt tuviniekus	9
Regulējuma pārskatāmība	9
Mācību process	10
Nošķirtība no latviešiem mācību procesā	10
Augstskolu gatavība strādāt ar ārvalstu studentiem	11
Integrācija un politiskā līdzdalība	12
Valodas un kultūras apguves iespējas	12
Nevalstiskās organizācijas	12
Studentu pašpārvaldes	13
Atbalsta sistēmas augstskolās	14
Imigrantu sociālās tiesības	15
Nodarbinātība	15
Mājoklis	16
Veselības aprūpe un apdrošināšana	17
Atbalsts krīzes situācijās	18
Juridiskā palīdzība	18
Tolerance un diskriminācijas apkarošana	19
Avoti un izmantotā literatūra	21

Šā ziņojuma mērķis ir dot ieskatu par problēmām, ar kurām, dzīvojot Latvijā, saskaras studenti, kuri nav Eiropas Savienības pilsoņi, un piedāvāt ieteikumus šo problēmu risināšanai. Lai apzinātu studentu, kuri Latvijā ieradušies no valstīm ārpus Eiropas Savienības, problēmas un to iespējamus risinājumus, tika izmantotas šādas metodes: līdzšinējo pētījumu un politikas dokumentu apskats par trešo valstu valstspiederīgo situāciju Latvijā, tiesību aktu analīze, ekspertu intervijas, četras diskusijas ar studentiem no dažādām augstskolām, dažādām valstīm un ar dažādu uzturēšanās ilgumu Latvijā, studentu anketēšana (30 anketas: 14 - krievu, 16 - angļu valodā), divas diskusijas ar to institūciju pārstāvjiem, kuras nodarbojas ar trešo valstu studentu jautājumu risināšanu. Šajā ziņojumā apkopotas problēmas, kuras izrietēja no pētījumiem, diskusijām ar studentiem un intervijām ar augstskolu pārstāvjiem. Tās tika pārbaudītas, analizējot tiesību aktus, intervējot atbildīgo institūciju pārstāvjus un pārrunājot problēmas un to risinājumus diskusijās ar atbildīgo institūciju pārstāvjiem.

Dažām konstatētajām problēmām tika rasti risinājumi projekta gaitā, un to ieviešana prasa tālāku uzraudzību no Tieslietu ministrijas un pārējām ieinteresētajām pusēm. Virknei konstatēto problēmu vajadzīga dziļāka izpēte, savukārt citu risināšanai nepieciešams turpināt sarunas ar atbildīgajām institūcijām, kā arī uzturēt pastāvīgu komunikāciju starp institūcijām, augstskolām un studentiem.

Ziņojums strukturēts, akcentējot problēmas un piedāvājot ieteikumus tālākai rīcībai šo problēmu risināšanā.

PROBLĒMAS PIETEIKUMS

Latvija ir valsts, kurā migrācijas politika vēl tikai veidojas. Valsts nav definējusi savus mērķus attiecībā pret ieceļotājiem un to integrācijas virzienu. Nesenie ieceļotāji kā sabiedrības integrācijas mērķauditorija pirmo reizi parādās Sabiedrības integrācijas politikas pamatnostādņēs 2008 – 2018 (projekts), kuras nav vēl apstiprinātas Ministru Kabinetā. Latvijas politiķi vēl nav vienojušies par Migrācijas politikas pamatprincipiem.

[1]

Tajā pašā laikā Latvijā iebrauc un vairākus gadus pavada vairāk nekā tūkstošs jauniešu no dažādām valstīm, kuri vai nu studiju laikā kļūst par šīs valsts sabiedrotajiem, vai arī – aizbrauc ar aizvairojuma sajūtu. Kaut arī skaitliski šī grupa ir neliela, tā tomēr ir potenciāli ļoti ietekmīga. No vienas puses, šeit studējošie jaunieši var kļūt par Latvijas attīstības veicinātājiem – integrējoties Latvijas sabiedrībā, sākot te savu uzņēmējdarbību, attīstot ekonomisko sadarbību ar pilsonības valstīm, bagātinot Latvijas kultūras dzīvi ar savas nācijas kultūras elementiem, un galu galā – studiju laikā te atstājot ievērojamus līdzekļus. Otrs scenārijs ir noslēgšanās no Latvijas sabiedrības savā nacionālās diasporas vidē, aizvairojuma krāšana un neizpratne par Latvijā notiekošajiem procesiem. Rezultātā Latvijā būs ieguvis izglītību un no tās aizbraucis šīs valsts potenciāls nelabvēlis, kurš ieteiks nekad nevienam uz šo valsti – Latviju – nebraukt.

Jāņem vērā, ka Latvijas politikas veidotāju attieksme pret studentiem – trešo valstu valstspiederīgajiem – ir zināmā mērā selektīva. Viena grupa ir „vēlamie” studenti – tie, kuri izvēlas studēt angļu valodā un nav no t.s. „paaugstināta terorisma draudu” valstīm. Attiecībā uz šiem jauniešiem Latvijas politiķi būtu gatavi ieviest visliberālākos nosacījumus. Otra grupa ir angļu vai krievu valodā studējošie no iepriekšminētajām „bīstamajām” valstīm – tā ir grupa, kas potenciāli Latvijai varētu nest lielu ekonomisku labumu, bet pastāv augsts risks, ka studijas viņiem ir tikai iegants legālai ieceļošanai Eiropas Savienībā. Trešā grupa ir jaunieši, kuri izvēlas studēt krievu valodā un kuri ir bijušās Padomju Savienības pilsoņi. Pastāv uzskats, ka šī grupa, integrējoties Latvijas krievvalodīgajā vidē, potenciāli var padziļināt Latvijas sabiedrības sašķeltību.

Ziņojuma autores ir apzinājušas problēmjautājumus, ar kuriem saskaras studenti, kuri nav Eiropas Savienības pilsoņi, un piedāvā to izklāstu, kā arī ieteikumus šo problēmu risinājumiem. Vairākām pētījuma tapšanas laikā konstatētajām problēmām cēlonis bija studentu nezināšana par viņu tiesībām un pienākumiem, un dzīves vidi Latvijā. Projekta ietvaros tapa informatīvais materiāls studentiem – trešo valstu valstspiederīgajiem. Materiāls izstrādāts latviešu, krievu un angļu valodā un būs publiski pieejams augstskolu mājas lapās. Tomēr ir virkne jautājumu, kuru atrisināšanai nepieciešama politikas veidotāju, institūciju, augstskolu, studentu pašpārvalžu, nevalstisko organizāciju un plašākas sabiedrības iesaiste. Tie arī veido šī ziņojuma saturu.

Ziņojuma struktūra veidota, aptverot tās studējošā dzīves jomas, ar kurām students saskaras savas uzturēšanās laikā Latvijā, un ietver šādus aspektus: ieceļošana un uzturēšanās Latvijā, sociālie jautājumi, integrācija un cilvēktiesību jautājumi.

---

[1] Ilona Kunda, Aija Lulle, Nils Muižnieks, Sigita Zankovska-Odiņa, „Immigrant Integration in Latvia.” Edited by Nils Muižnieks, Advanced Social and Political Research Institute (ASPRI), University of Latvia, September 2009 (nepublicēts materiāls uz 29.09.2009) 17.lpp.

Termiņuzturēšanās atļaujas saņemšanas process

Problēma. Lai studētu Latvijā, potenciālajam studentam ir nepieciešams iegūt termiņuzturēšanās atļauju, kas dažu valstu studētgrībētājiem ir ļoti sarežģīts process. Atļauju var iegūt Latvijas pārstāvniecībā savā valstī. Vispārējā kārtība ir tāda, ka personai jāiesniedz dokumenti uzturēšanās atļaujas iegūšanai LR pārstāvniecībā. Šis process ir ļoti komplicēts un dārgs to valstu potenciālajiem studentiem, kurās nav Latvijas pārstāvniecību un kuru pilsoņiem saskaņā ar Imigrācijas likumu veicama papildus pārbaude.

Latvija atvieglojusi pretendentu situāciju virknē valstu, kurās nav LR pārstāvniecību - sākot no 2008.gada 1.aprīļa, kad spēkā stājās grozījumi Imigrācijas likumā, [2] nepieciešamos dokumentus Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē var iesniegt arī augstskola (akreditēta mācību iestāde), kurā persona ir uzņemta kā students. To nosaka Imigrācijas likuma 32. panta (1) daļas 2. punkta d) apakšpunkts. Tomēr šī kārtība neattiecas uz ārzemnieku, kas ir šā likuma 4.panta (9) daļā minētajā sarakstā [3] iekļautas valsts pilsonis vai ārzemnieks, kuram ārvalstī piešķirts bezvalstnieka, bēgļa vai alternatīvais statuss, vai piešķirta pagaidu aizsardzība.

Atļaujas iegūšana ir apgrūtināta potenciālajiem studentiem, kuru mītnes zemēs nav Latvijas pārstāvniecību un kuri ir no valstīm, kuru pilsoņiem drošības apsvērumu dēļ nepieciešams veikt papildus pārbaudi (Šrilanka, Ēģipte, Alžīrija u.c.) – viņiem atļaujas iegūšanas procesā uz pārstāvniecību ir jānododas vismaz divas reizes. Šādos gadījumos studentam ir nepieciešams ceļot un daudzos gadījumos – arī iegūt tās valsts vīzu, kurā ir LR pārstāvniecība. Tāpēc Latvijā praktiski nestudē jaunieši no valstīm, kurās nav LR pārstāvniecību. Izņēmums ir šo valstu pilsoņi, kuri pastāvīgi uzturas tajās valstīs, kurās ir LR pārstāvniecība [4].

Ieteikums. Veicināt LR vēstniecību pakalpojumu pieejamību valstīs, kurās ir potenciāli augsts abiturientu skaits.

---

[2] 26.02.2009. likums "Grozījumi Imigrācijas likumā" ("LV", 43 (4029), 18.03.2009.)

[3] 14.02.2006. MK noteikumi Nr.149 "Noteikumi par valstīm, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, nepieciešams veikt papildu pārbaudi, kā arī nepieciešama vīza, lai ieceļotu Latvijas Republikā kruīza kuģa pasažiera statusā" ("LV", 31 (3399), 22.02.2006.). Valstu sarakstā ietilpst arī tādas valstis kā Šrilanka, Ēģipte, Alžīrija, AAE u.c.

[4] Intervija ar Rīgas Stradiņa Universitātes Starptautisko studiju fakultātes dekāni Smuidru Žermanos, Rīgā, 2009. gada 9. septembrī.

Komunikācija ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi

Problēma. Līdzšinējie pētījumi parāda, ka kopumā imigrantiem ir sarežģīti iegūt informāciju par viņus interesējošiem jautājumiem Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē (PMLP), komunikācija parasti notiek pa pastu. Pa tālruni vai e-pastu kaut ko uzzināt ir tikpat kā neiespējami, dažādi referenti sniedz atšķirīgu informāciju, dažkārt tā tiek nosūtīta nepareizam adresātam, vai arī neatbilst imigranta jautājumam, vajadzībām. [5] Pētījuma autori norāda, ka ir grūti pieejama informācija par ieceļotāja statusa maiņu. Tomēr intervēto augstskolu pārstāvju sadarbības pieredze ar PMLP ir pozitīva.

Ieteikumi. Augstskolu pārstāvjiem aktīvāk iesaistīties studentu komunikācijā ar PMLP. PMLP nozīmēt kontaktpersonu augstskolām un studentiem par ārvalstu studentu jautājumiem. Rīkot augstskolu pārstāvju, studentu pašpārvalžu pārstāvju un PMLP pārstāvju ikgadējas informatīvas tikšanās par trešo valstu valstspiederīgo studentu jautājumiem.

Negatīva lēmuma pārsūdzēšanas iespējas

Problēma. Līdzšinējos pētījumos norādīts, ka trešo valstu valstspiederīgajiem ir ierobežotas negatīva PMLP lēmuma pārsūdzēšanas iespējas. [6] Uzturēšanās atļaujas atteikumu ārzemnieks vai uzaicinātais 30 dienu laikā, skaitot no atteikuma saņemšanas dienas, var pārsūdzēt Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšniekam. Atteikumam jābūt pamatotam ar kādu no Imigrācijas likuma 34. pantā minētajiem iemesliem, piem., nepatiesu ziņu sniegšana, iztikai nepieciešamo finanšu līdzekļu nepietiekamība, ārzemnieks rada nelegālās imigrācijas risku (nav noturīga saikne ar mītnes zemi) u.c. Negatīvu PMLP priekšnieka atbildi tālāk var pārsūdzēt tiesā. Praksē pirmās instances tiesa visbiežāk atstāj spēkā iestādes lēmumu, līdz ar to pāriet nesamērīgi ilgs laiks, kamēr prasītājs to pārsūdz un saņem labvēlīgu lēmumu no augstākas instances tiesas. Šī ir plašāka sistēmiska problēma, kas saistīta ar pirmās instances tiesu tiesnešu izglītību Eiropas Savienības tiesību un Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses jautājumos.

Ieteikums. Veicināt pirmās instances tiesu tiesnešu izglītību Eiropas Savienības tiesību un Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses jautājumos.

Iztikas līdzekļu esamības pierādīšana

Problēma. Daudzu valstu studentiem ir grūti pierādīt iztikai nepieciešamo finanšu līdzekļu esamību un atvērt kontu kādā no Latvijas bankām, pirms viņi fiziski ir te iebraukuši, jo studentiem valstīs, kurās nav Latvijas banku (vai to mātes banku) filiāļu, šo nosacījumu ir neiespējami izpildīt. [7] PMLP paskaidro, ka līdzekļu esamības apliecināšanai pietiek arī ar pareizi noformētu vēstuli no savas valsts bankas, līdzekļu esamības apliecinājumu ar ceļojuma čekiem vai arī ar naudas ieskaitījumu augstskolas kontā.

Ieteikumi. Augstskolām savstarpēji dalīties pozitīvā pieredzē. Augstskolām informēt abiturientus par dažādajām iespējām apliecināt uzturēšanās līdzekļu esamību, kā arī izmantot iespēju finansējumu ieskaitīt augstskolas kontā un augstskolai apliecināt PMLP līdzekļu esamību.

---

[5] Dace Akule, Rita Kaša, Iveta Ķešāne, Pjotrs Kazmirkevičs, Mirosļavs Bjeņickis, Tomass Hadļstons, „Mācāties uzņemt. Imigrantu situācija Latvijā un Polijā”, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008., 41.lpp., <http://www.politika.lv/index.php?id=16691> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009.

[6] Turpat, 41.lpp.

[7] Intervija ar Baltijas Starptautiskās Akadēmijas Valdes locekli Staņislavu Buku, Rīgā, 2009. gada 8. septembrī.

Nepilngadīgs students

Problēma. Īpaša situācija rodas arī tad, ja Latvijā vēlas uzsākt studijas nepilngadīgs students – viņam ir nepieciešams aizbildnis. Kādā augstskolā to risina tādējādi, ka augstskolas darbinieks kļūst par jaunieša aizbildni. Šajā gadījumā studentam pienākas bezmaksas valsts finansēta veselības aprūpe. Citā augstskolā ir noteikts, ka studēt gribošajiem jābūt pilngadīgiem. Iemesls gan tam ir cits – tādās valstīs, kā, piemēram, Indijā, Latvijas vidējai izglītībai atbilstošu izglītību var iegūt jau 12 gadu vecumā.

Imigrācijas likuma 7. pants: to nepilngadīgo ārzemnieku ieceļošanas un uzturēšanās kārtību, kuri ieceļo un uzturas Latvijas Republikā bez vecāku vai aizbildņu pavadības, nosaka Ministru Kabinets. Respektīvi, bez vecākiem un aizbildņa vispār nevar iebraukt valstī, ja vien nav kādi izņēmuma gadījumi – skolēnu grupa u.tml. Tāpēc arī šis jautājums tiek kārtots ar aizbildniecības palīdzību. Šādi noteikumi ir radīti nepilngadīgu personu aizsardzībai, kuras vēl nav ieguvušas pilnu rīcības spēju.

PMLP informē, ka arī augstskola var uzņemties atbildību par šiem studentiem.

Ieteikums. Augstskolām jāvienojas ar PMLP par to, ka tās uzņemas atbildību par nepilngadīgajiem studentiem.

Uzturēšanās atļaujas pagarināšana

Problēma. Aptaujāto ekspertu domas dalās jautājumā par termiņuzturēšanās atļauju pagarināšanu. Vienā gadījumā tiek atzīmēts, ka šajā jautājumā problēmu nav, jo PMLP laikus sūta brīdinājumu studentam, ka tuvojas atļaujas derīguma termiņa beigas un tās pagarināšanai jāiesniedz informācija PMLP. [8] Savukārt citā gadījumā students ir bijis spiests atstāt Latviju, jo iesniedzis dokumentus atļaujas pagarināšanai vienu dienu par vēlu un atļauju nav bijis iespējams pagarināt līdz datumam, kurā studentam jāatstāj valsts. Šajā gadījumā students nevarēja finansiāli atļauties ceļa izdevumus un atgriezties Latvijā un pārgāja mācīties neklātienas nodaļā. [9] Šāda situācija rodas arī tādēļ, ka pēc termiņuzturēšanās atļaujas beigām uz atļauju ir jāpiesakās atkārtoti un vēlreiz jāveic 2 mēnešus ilgā un dārgā pieteikšanās procedūra [10]. PMLP gan iebilst, ka esot pretimnākoša un šāda situācija varējusi rasties tikai gadījumā, ja ir bijis kāds cits pamats uzturēšanās atļaujas nepagarināšanai. [11]

Ja ārzemnieks nav tiesīgs uzturēties Latvijā šajā laikposmā (piemēram, iesniedz pieteikumu tikai 20 dienas pirms termiņuzturēšanās atļaujas termiņa beigām), PMLP priekšnieks vai viņa pilnvarota amatpersona var tomēr atļaut iesniegt dokumentus uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai, ja tas atbilst Latvijas valsts interesēm vai ir saistīts ar nepārvaramu varu vai humāniem apsvērumiem un ir pamatots ar attiecīgiem dokumentiem. Šādos gadījumos lēmumu pieņem paātrinātā kārtībā — 10 darba dienu laikā, ja tiek pieprasīta termiņuzturēšanās atļauja, un 30 darba dienu laikā, ja tiek pieprasīta pastāvīgās uzturēšanās atļauja. Tā kā te ir iespēja PMLP pieņemt individualizētu lēmumu.

Ieteikums. PMLP nepiemērot izraidīšanu no valsts, ja imigrants ir iesniedzis dokumentus un gaida PMLP atbildi.

---

[8] Intervija ar Rīgas Stradiņa Universitātes Starptautisko studiju fakultātes dekāni Smuidru Žermanos, Rīgā, 2009. gada 9. septembrī.

[9] Intervija ar Baltijas Starptautiskās Akadēmijas Valdes locekli Staņislavu Buku, Rīgā, 2009. gada 8. septembrī.

[10] Dace Akule, Rita Kaša, Iveta Ķešāne, Pjotrs Kazmirkevičs, Mirosļavs Bjeņickis, Tomass Hadļstons, „Mācāmieš uzņemti. Imigrantu situācija Latvijā un Polijā”, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 42.lpp., <http://www.politika.lv/index.php?id=16691> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009.

[11] Intervija ar PMLP priekšnieka vietnieci Mairu Rozi un Ilzi Briedi, Rīgā, 2009. gada 2. novembrī.

Problēma. Studentiem, pagarinot termiņuzturēšanās atļauju, ir jāaizpilda apjomīga anketa, kurā atkārtojas jautājumi, kuri jau ir atbildēti un pamatoti pirmajā termiņuzturēšanās atļaujas saņemšanas reizē. PMLP izstrādā jaunus „Uzturēšanās atļauju noteikumus”, kuros šīs prasības ir vienkāršotas.

Ieteikums. Nevalstiskajām organizācijām, Rektoru Padomei, Studentu pašpārvaldēm un Tieslietu ministrijai sekot līdzi projekta pieņemšanas gaitai Ministru Kabinētā un pēc grozījumu stāšanās spēkā informēt studentus, trešo valstu valstspiederīgos, par šīm izmaiņām.

Citi iemesli uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai

Problēma. Patlaban (2009. gada decembrī) spēkā esošais likums rada situāciju, kad students, kuram pēc studijām Latvijā ir radies cits iemesls uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai, to var iegūt, tikai izbraucot no valsts.

Imigrācijas likums nosaka, ka apstiprinājums studijām Latvijas Republikā akreditētā augstskolā ir pamats pieprasīt termiņuzturēšanās atļauju uz pilna laika studenta mācību laiku, bet ne ilgāk kā uz vienu gadu. [12] No panta formulējuma izriet vairākas svarīgas lietas:

- termiņuzturēšanās atļaujas pamats – uzņemšana LR akreditētā mācību iestādē pilna laika studiju programmā;
- termiņuzturēšanās atļaujas termiņš – 1 gads. Tātad – ja mācību laiks ir ilgāks, tad uzturēšanās atļauja jākārtu vēlreiz.

Ja uz šī pamata ir izsniegta atļauja, tad tās darbības laikā personai nav tiesību pieprasīt uzturēšanās atļauju uz cita pamata (piem., kā individuālajam komersantam, laulībām u.c.) [13]. Praktiski tas nozīmē, ka pēc mācībām personai jāizbrauc no Latvijas, lai pieprasītu uzturēšanās atļauju, kaut arī mācību laikā ir radies pamats tās pieprasīšanai. Plānotie grozījumi Imigrācijas likumā [14] paredz, ka augstskolu beidzēji pēc mācībām varēs turpināt uzturēties Latvijas Republikā saistībā ar noslēgtām laulībām, nodarbinātību, uzņēmējdarbību, iesniedzot dokumentus PMLP, nevis izbraucot ārpus Šengenas dalībvalstu teritorijas un iesniedzot dokumentus pārstāvniecībā.

Ieteikums. Nevalstiskajām organizācijām, Rektoru Padomei, Studentu pašpārvaldēm un Tieslietu ministrijai sekot līdzi projekta pieņemšanas gaitai Saeimā un pēc grozījumu stāšanās spēkā informēt studentus, trešo valstu valstspiederīgos, par šīm izmaiņām.

Pastāvīgas uzturēšanās atļauja

Problēma. Ja students pēc mācību pabeigšanas izvēlas strādāt Latvijā un pretendēt uz pastāvīgu uzturēšanās atļauju, viņa studiju gadi netiek ierēķināti uzturēšanās laikā Latvijā. Tas ir pretrunā ar ES Padomes direktīvu 2003/109/EK (2003.gada 25.novembris), kura trešo valstu pilsoņu gadījumā ļauj ņemt vērā pusi no uzturēšanās periodiem studiju vai arodapmācību nolūkā. [15]

---

[12] 31.10.2002. likums "Imigrācijas likums" ("LV", 169 (2744), 20.11.2002.), 23.panta (1) daļas 10.punkts.

[13] Turpat, 32. panta (4) daļa.

[14] Likumprojekts „Grozījumi Imigrācijas likumā”, http://www.saeima.lv/saeima9/lasa?dd=LP1375_0 (skat. 30.09.2009.)

[15] Dace Akule, Rita Kaša, Iveta Ķešāne, Pjotrs Kazmirkevičs, Miroslavs Bjeņickis, Tomass Hadlstonis, „Mācāmieš uzņemti. Imigrantu situācija Latvijā un Polijā”, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008., 43.lpp., <http://www.politika.lv/index.php?id=16691> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009.

Šāda situācija radusies PMLP likuma interpretācijas rezultātā (PMLP uzskata, ka studiju laiks netiek ieskaitīts, jo studenta statuss ir pārejošs), kaut gan Imigrācijas likumā tā nav teikta, jo termiņuzturēšanās atļaujas netiek nekādā veidā „šķirotas”. Likums gan tiešām skaidri nepasaka, ka pilna laika studijas tiek ieskaitītas nepārtrauktas uzturēšanās laikā.

Plānotie Imigrācijas likuma grozījumi [16] paredz, ka ārzemnieks var pieprasīt pastāvīgās uzturēšanās atļauju, ja nepārtraukti dzīvojis Latvijā ar termiņuzturēšanās atļauju vismaz piecus gadus pirms pēdējās termiņuzturēšanās atļaujas termiņa beigām. Uzturēšanās Latvijas Republikā atzīstama par nepārtrauktu, ja norādītajā laikā prombūtne no Latvijas nav bijusi ilgāka par sešiem secīgiem mēnešiem vai kopā nepārsniedz vienu gadu. Prombūtne uzskatāma par attaisnotu, ja tās iemesls ir bijis no personas neatkarīgi apstākļi (ārzemnieka slimība vai nepārvarama vara). Nepārtrauktas uzturēšanās laikā ieskaita akreditētas izglītības iestādes audzēkņa vai pilna laika studenta mācību laiku, bet ne vairāk kā pusi no minētā laika.

Ieteikums. Nevalstiskajām organizācijām, Rektoru Padomei, Studentu pašpārvaldēm un Tieslietu ministrijai sekot līdzī projekta pieņemšanas gaitai Saeimā un pēc grozījumu stāšanās spēkā informēt studentus, trešo valstu valstspiederīgos, par šīm izmaiņām.

Iespējas uzaicināt tuviniekus

Problēma. Spēkā esošie tiesību akti nosaka, ka students no valsts, kuras pilsoņiem nepieciešama vīza iebraukšanai Latvijā, drīkst uzaicināt uz Latviju tikai pirmās pakāpes radniekus – vecākus. Veidojas situācija, ka studenti no tālākām valstīm, kuri te mācās trīs vai vairākus gadus, ne reizi netiekas ar saviem brāļiem vai māsām. Studentam ir liegta iespēja, piemēram, uzaicināt šos tuviniekus uz izlaidumu vai kādiem Latvijas tradicionāliem svētkiem.

Ieteikums. Paredzēt tiesību aktos to valstu studentiem, kuru pilsoņiem nepieciešama vīza iebraukšanai Latvijā, tiesības uzaicināt uz Latviju arī otrās pakāpes radniekus.

Regulējuma pārskatāmība

Problēma. Kopumā imigrācijas likumdošana ir sarežģīta un nav viegli izprotama pat profesionāliem juristiem. Studenti asociē uzturēšanās un darba atļauju iegūšanas un pagarināšanas procesu ar „galvassāpēm”. Praksē rodas daudzas situācijas, kuras prasa papildus skaidrojumu vai pamatojumu. Imigrācijas likumdošana tiek pilnveidota un mainās. Vērojama kadru mainība gan PMLP, gan augstskolās, kā arī – katru gadu Latvijā ierodas jauni studenti, savukārt iepriekšējo gadu studentiem, iespējams, radušās citas vajadzības un pieredze.

Ieteikums. Ik gadus rīkot informatīvas PMLP, augstskolu pārstāvju un trešo valstu valstspiederīgo studentu tikšanās ar mērķi atbildēt uz studentus interesējošiem jautājumiem, sniegt skaidrojumus par procedūrām un izmaiņām tiesību aktos.

---

[16] Likumprojekts „Grozījumi Imigrācijas likumā”, http://www.saeima.lv/saeima9/lasa?dd=LP1375_0 (skat. 30.09.2009.)

Nošķirtība no latviešiem mācību procesā

Problēma. Ārvalstu studenti vēlas mācīties kopā ar latviešu studentiem, taču Augstskolu/Izglītības likums šo iespēju valsts augstskolās ierobežo. Augstskolu likums paredz, ka valsts dibinātās augstskolās studiju programmas īsteno valsts valodā. Svešvalodu lietošana studiju programmu īstenošanā iespējama tikai šādos gadījumos:

1) ES oficiālajās valodās var īstenot studiju programmas, kuras ārvalstu studējošie apgūst Latvijā, un studiju programmas, kuras īsteno ES programmu un starpvalstu līgumos paredzētās sadarbības ietvaros. Ārvalstu studējošajiem studiju kursu obligātajā apjomā iekļaujama valsts valodas apguve, ja studijas Latvijā ir paredzamas ilgāk par 6 mēnešiem vai pārsniedz 20 kredītpunktus;

2) ne vairāk par 1/5 no studiju programmas kredītpunktu apjoma var īstenot ES oficiālajās valodās, ievērojot, ka šajā daļā nevar ietilpt gala un valsts pārbaudījumi, kā arī kvalifikācijas, bakalaura un maģistra darba izstrāde;

3) studiju programmas, kuru īstenošana svešvalodā ir nepieciešama studiju programmas mērķu sasniegšanai atbilstoši LR izglītības klasifikācijai šādās izglītības programmu grupās: valodu un kultūras studijas, valodu programmas. Par studiju programmas atbilstību izglītības programmu grupām lemj licencēšanas komisija. [17]

Stingrie valodas lietošanas noteikumi jau ilgāku laiku rosina strīdus un diskusijas, ka šādi noteikumi samazina valsts konkurētspēju augstākās izglītības jomā un pazemina studiju kvalitāti. Lai arī šie noteikumi ārvalstu studentus tieši neskar (jo viņi lielākoties mācās atsevišķu studiju programmu ietvaros), tomēr tiem ir liela ietekme uz viņu praktiskajām iespējām iedzīvoties Latvijā, sadraudzēties un iepazīt vietējos studentus un praksē lietot latviešu valodu. Šo situāciju, iespējams, uzlabos Augstākās izglītības likums, kura likumprojekts „iestrēdzis” Saeimā pēc 1. lasījuma. [18] Jaunie noteikumi dos iespēju arī parastajās programmās iekļaut kursus, kurus varēs pasniegt svešvalodās. Tomēr valodu lietojumu regulējošais pants pārcelts uz grozījumiem Izglītības likumā.

Ieteikums. Panākt konceptuālu vienošanos ar IZM, kā arī politisku vienošanos koalīcijā, ka izglītība tiek atzīta kā eksporta nozare. Nevalstiskajām organizācijām, Rektoru Padomei, Studentu pašpārvaldēm un Tieslietu ministrijai sekot līdzi projektu pieņemšanas gaitai Saeimā un pēc grozījumu stāšanās spēkā informēt studentus, trešo valstu valstspiederīgos, par šīm izmaiņām. Jāatceras, ka līdz ar šo grozījumu stāšanos spēkā, būs jāpastiprina latviešu valodas mācīšana, lai neveidotos situācija, kad studenti iekļaujas pašpietiekamā daudzskaitlīgā savas diasporas vidē un neveido ciešākas saites ar Latviju.

---

[17] 02.11.1995. likums "Augstskolu likums" ("LV", 179 (462), 17.11.1995.), 56. pants (3) daļa.

[18] Likumprojekts „Augstākās izglītības likums”, 6. pants, http://www.saeima.lv/saeima9/lasa?dd=LP0794_0 (skat. 30.09.2009.)

Augstskolu gatavība strādāt ar ārvalstu studentiem

Problēma. Latvijas augstskolu pasniedzēji ne vienmēr ir sagatavoti darbam ar ārvalstu studentiem. Ne visās augstskolās ir ieviestas sistēmas, kas nodrošina vienlīdzīgu attieksmi studentu zināšanu novērtēšanas procesā. Tiesībsarga 2008. gada ziņojumā [19] ir minēts, ka Tiesībsarga birojā ir saņemtas vairākas sūdzības no ārvalstu studentiem par diskrimināciju studiju un eksāmenu procesā: viņu zināšanas tiek vērtētas zemāk rases un tautības dēļ. Pārbaudes rezultātā augstskola, par kuru bija sūdzības, apņēmusies pastiprināt uzraudzību pār studentu zināšanu vērtēšanu, ieviešot sistēmu, kad vērtētājs nezina, kura studenta darbu viņš vērtē.

Ieteikums. Augstskolām ieteicams nodrošināt studentu zināšanu vērtēšanas sistēmas, kurās pasniedzējs nezina, kura studenta darbi tiek vērtēti. Augstskolām celt pasniedzēju kvalifikāciju darbam multikulturālā vidē.

---

[19] Tiesībsarga 2008. gada ziņojums. 39.lpp.
http://www.tiesibsargs.lv/lat/publikacijas/gada_zinojumi/?doc=596 (skat. 30.09.2009.)

Valodas un kultūras apguves iespējas

Valsts valodas un kultūras zināšanas palīdz studentiem iekļauties gan studiju vidē, gan kārtot sadzīviskus jautājumus, gan arī – iegūt darbu Latvijā. Līdzšinējos pētījumos norādīts, ka valsts nesniedz atbalstu trešo valstu valstspiederīgajiem imigrantiem latviešu valodas un kultūras apguvē. Tomēr Augstskolu likums nosaka, ka valsts dibinātās augstskolās ārvalstu studējošajiem studiju kursu obligātajā apjomā iekļaujama valsts valodas apguve, ja studijas Latvijā ir paredzamas ilgāk par sešiem mēnešiem vai pārsniedz 20 kredītpunktus. [20] Prakse pierāda, [21] ka augstskolā iegūtās, taču praksē maz piemērojamās studentu latviešu valodas zināšanas (izņēmums ir Rīgas Stradiņa Universitāte) ir nepietiekamas, lai, piemēram, iekļautos studentu pašpārvaldes darbā, brīvi komunicētu sadzīvē, kontaktētos ar iestādēm, iekļautos darba tirgū. Studenti norobežojas savas diasporas vidē.

Liela loma valodas un kultūras apguvē ir uzņemošajai augstskolai, komerckursiem, studentu pašpārvaldēm un nacionālās kultūras biedrībām. Valsts atbalstu šiem privātajiem „aktieriem” latviešu valodas un kultūras apguvei nav. [22]

Ieteikumi. Veikt pētījumu par Latvijas (un citu valstu) augstskolu pieredzi latviešu (citas valsts) valodas apguvē un uz tā pamata izstrādāt ieteikumus augstskolām un grozījumus tiesību aktos, kas nosaka valsts valodas mācīšanu valsts augstskolās. (Idejas autors - Dialogi.lv, šī organizācija varētu veikt šādu pētījumu.)

Augstskolām veidot trešo valstu valstspiederīgo studentu atbalsta sistēmas, vairāk iekļaujot viņus studentu mācību un sabiedriskās dzīves pasākumos, kuri notiek latviešu valodā.

Nevalstiskās organizācijas

Problēma. Studenti neizmanto iespējas iesaistīties biedrībās un tādējādi nodrošināt savu tiesību un interešu aizstāvību.

Latvijā trešo valstu pilsoņiem, ja tie saņēmuši uzturēšanās atļauju, tiek nodrošinātas politiskās līdzdalības iespējas, iesaistoties biedrību un arodbiedrību darbā, tomēr praksē imigranti nav arodbiedrību biedri [23]. Ja students ir ieguvis termiņuzturēšanās atļauju un deklarējis savu dzīvesvietu, viņš var īstenot savas tiesības aizstāvēt savas intereses, gan dibinot biedrību, gan arī kļūstot par esošas biedrības biedru. Ja students ir darba ņēmējs, viņš var kļūt par arodbiedrības biedru [24].

---

[20] 02.11.1995. likums "Augstskolu likums" ("LV", 179 (462), 17.11.1995.). 56. panta (3) daļa.

[21] Diskusijas ar studentiem projekta „Kompass dzīvei Latvijā studentiem - trešo valstu valstspiederīgajiem” ietvaros, 2009.

[22] Dace Akule, Rita Kaša, Iveta Ķešāne, Pjotrs Kazmirkevičs, Mirosļavs Bjeņickis, Tomass Hadļstons, „Mācāmies uzņemt. Imigrantu situācija Latvijā un Polijā”, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 40.lpp, <http://www.politika.lv/index.php?id=16691> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009.

[23] Dace Akule, Rita Kaša, Iveta Ķešāne, Pjotrs Kazmirkevičs, Mirosļavs Bjeņickis, Tomass Hadļstons, „Mācāmies uzņemt. Imigrantu situācija Latvijā un Polijā”, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 58.lpp, <http://www.politika.lv/index.php?id=16691> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009.

[24] Turpat, 56.lpp.

Tomēr, kaut arī Latvijā darbojas daudzas konsultatīvās padomes, trešo valstu valstspiederīgo imigrantu tiesības tajās nav pārstāvētas. No vienas puses – imigranti paši nav aktīvi savu interešu aizstāvībā, no otras – imigrantu problēmas nav valsts pārvaldes institūciju dienaskārtībā [25].

Latvijā darbojas tikai nedaudzas organizācijas, kas apvieno imigrantus (Asociācija *Afrolat*, Arābu kultūras centrs, Latvijas libāniešu biedrība). Tās galvenokārt īsteno projektus tolerances veicināšanai. Latvijas valdības finansējums vairāk tiek piešķirts kultūras aktivitāšu atbalstam. Organizāciju, kuras darbojas imigrantu ekonomisko, sociālo un politisko interešu aizstāvībā, ir ļoti maz [26]. Aptaujātie studenti zināja par savu diasporu kultūras biedrību esamību, tomēr tikai retos gadījumos vērstos pie tām pēc palīdzības sadzīves jautājumu risināšanā vai problēmsituācijās [27].

Ieteikumi. Veicināt ārvalstu studentu asociācijas izveidošanu. Veicināt trešo valstu valstspiederīgo studentu iesaistīšanos esošajās biedrībās. Celt esošo biedrību kapacitāti studentu jautājumu risināšanā.

Studentu pašpārvaldes

Problēma. Praksē ļoti mazs skaits ārvalstu studentu darbojas studentu pašpārvaldēs (izņēmums ir Rīgas Juridiskā augstskola). Viņi uzskata, ka viņu intereses augstskolā netiek pārstāvētas, un nezina, kā iekļauties pašpārvalžu darbā, kā vienu no problēmām minot arī valodas barjeru [28].

Studentu pašpārvaldes ir organizācijas, kuras vistiešāk var ietekmēt lēmumus par studentu dzīvi Latvijā jautājumos, kurus lemj pašvaldības, Izglītības un zinātnes ministrija vai Saeima. Trešo valstu valstspiederīgajiem studentiem nav juridisku šķēršļu kļūt par studentu pašpārvaldes biedriem.

Projekta laikā neizdevās nodibināt kontaktus ar Latvijas Studentu apvienību, kurai būtu pienākums informēt par ārvalstu studentu vajadzībām lēmumu pieņemējus Izglītības ministrijā (piemēram, par trešo valstu valstspiederīgo studentu vēlmi mācīties kopā ar latviešu studentiem).

Ieteikumi. Celt studentu pašpārvalžu pārstāvju informētību un zināšanas par trešo valstu valstspiederīgo studentu vajadzībām. Rīkot tikšanās studentiem – trešo valstu valstspiederīgajiem – ar augstskolu studentu pašpārvalžu un Latvijas Studentu apvienības pārstāvjiem, lai dibinātu kontaktus, dalītos augstskolu labākajā pieredzē un veicinātu studentu iesaistīšanos pašpārvalžu darbā.

---

[25] Ilona Kunda, Aija Lulle, Nils Muižnieks, Sigita Zankovska-Odiņa, „Immigrant Integration in Latvia”. Edited by Nils Muižnieks, Advanced Social and Political Research Institute (ASPRI), University of Latvia, September 2009 (nepublicēts materiāls uz 29.09.2009.) 20.lpp.

[26] Turpat, 20.lpp.

[27] „Kompas dzīvei Latvijā studentiem – trešo valstu valstspiederīgajiem”, studentu anketēšanas rezultāti, 2009.

[28] „Kompas dzīvei Latvijā studentiem – trešo valstu valstspiederīgajiem”, diskusijas ar studentiem, 2009.

Atbalsta sistēmas augstskolās

Problēma. Tikai dažas augstskolas iegulda resursus atbalsta sistēmu veidošanā pilna laika studentiem, iepretī ERASMUS īstermiņa apmaiņas studentu atbalsta sistēmām. Trešo valstu valstspiederīgie studenti jūtas izslēgti no skolas sabiedriskās, kultūras un sporta dzīves. Valodas barjeras dēļ viņi paši nespēj sekot līdzi informācijai, savukārt uzaicinājumu piedalīties no augstskolas puses tikpat kā nav. Dažādās augstskolās ir labas iniciatīvas un pieredze, piemēram, Rīgas Stradiņa Universitāte organizē orientācijas nedēļu studentiem pirms mācību uzsākšanas. Studenti apgūst arī moduli „Starpkultūru attiecības”.

Ieteikumi. Apzināt augstskolu (tajā skaitā starptautiski) labo pieredzi atbalsta sistēmu izveidē trešo valstu valstspiederīgajiem studentiem, kā arī ERASMUS atbalsta sistēmu īstermiņa apmaiņas studentiem, un sagatavot labas prakses ieteikumus augstskolām.

IMIGRANTU SOCIĀLĀS TIESĪBAS

Latvijā īstermiņa imigranti (tajā skaitā studenti – *Aut.*), netiek uzskatīti par Latvijas potenciālu resursu ekonomikas attīstībā un kvalificētu speciālistu piesaistē. Valsts politika uz iebraucējiem raugās kā uz īstermiņa viesiem, kuriem nevajadzētu kļūt par slogu valsts sociālajam budžetam. [29]

Nodarbinātība

Problēma. Normatīvie akti neliedz studentiem, trešo valstu valstspiederīgajiem, un arī viņu ģimenes locekļiem strādāt Latvijā – gan kā darba ņēmējiem, gan pašnodarbinātām personām vai uzņēmējiem. Lai to darītu, nepieciešams iegūt attiecīgi darba atļauju (PMLP) vai reģistrēties kā pašnodarbinātai personai (Valsts ieņēmumu dienestā), vai arī – kā komersantam (Uzņēmumu reģistrā). Visos šajos gadījumos nepieciešamas pietiekamas latviešu valodas zināšanas vai arī iespēja atrast valodu pārzinošus sadarbības partnerus.

Darba atļauju ārzemniekam, pilna laika studentam, izsniedz tikai tādā gadījumā, ja viņam darba līgumā noteiktais darba laiks nepārsniedz 20 stundas nedēļā vai ja viņš ir pašnodarbinātais un viņa uzturēšanās laiks Latvijā nav mazāks par vienu gadu.

Tomēr studentu iespējas atrast darbu Latvijā negatīvi ietekmē stingrās valodas prasmes prasības daudzās profesijās (piem., valsts sektorā vai apkalpojošā sfērā). Uz to norāda arī iepriekšējie pētījumi. [30]

Latvijā studējošajiem jauniešiem ir izdevīgāk brīvlaikā strādāt citās ES valstīs, kur neprasa valsts valodas zināšanas un kur var nopelnīt lielākus līdzekļus studijām nekā Latvijā, piemēram, Grieķijā, [31] nokārtojot attiecīgās valsts prasības saistībā ar nodarbinātību. Tomēr jāievēro, ka termiņuzturēšanās atļaujas viens no anulēšanas pamatiem ir, ja ārzemnieks gada laikā nepārtraukti uzturas ārpus LR vairāk par 3 mēnešiem. Šābu gadījumā jājautā atbildīgajai institūcijai – PMLP.

Tā kā Latvijā ir vērojams augsts un pieaugošs bezdarbs, tad studentiem no citām valstīm ar nepietiekamām valsts valodas zināšanām un ierobežoto strādāšanai atvēlamo laiku (20 stundas nedēļā) ir tikpat kā neiespējami kļūt par darba ņēmējiem. [32]

Valodas prasmes prasības varētu vērtēt kā lielāko šķērslī studentu nodarbinātībai. Līdz ar to labākas iespējas ārvalstu studentam varētu būt, reģistrējoties kā pašnodarbinātajam (tulka, privātskolotāja darbs) vai nodarbojoties ar komercdarbību. Šādā gadījumā studentam ir jāuzrāda noteikts kapitāls, biznesa plāns u.tml., jāspēj komunicēt ar institūcijām (VID un UR latviešu valodā).

---

[29] Ilona Kunda, Aija Lulle, Nils Muižnieks, Sigita Zankovska-Odiņa, *Immigrant Integration in Latvia*, Edited by Nils Muižnieks, Advanced Social and Political Research Institute (ASPRI), University of Latvia, September 2009 (nepublicēts materiāls uz 29.09.2009) 23.lpp.

[30] Skat. Dace Akule, Rīta Kaša, Iveta Ķešāne, Pjotrs Kazmirkevičs, Mirosļavs Bjeņickis, Tomass Hadļstons, „Mācāmies uzņemt. Imigrantu situācija Latvijā un Polijā”, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 51.lpp., <http://www.politika.lv/index.php?id=16691> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009

[31] Intervija ar Baltijas Starptautiskās Akadēmijas Valdes locekli Staņislavu Buku, Rīgā, 2009. gada 8. septembrī.

[32] Projekts „Kompass dzīvei Latvijā studentiem -trešo valstu valstspiederīgajiem”, diskusijas ar studentiem, 2009.

Ieteikumi. Organizēt tikšanās ar dažādu valstu pārstāvēniecībām par studentu darba iespējām šajās valstīs, kā arī par studentu tiesībām un pienākumiem šādos gadījumos. Veikt izpēti par pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības iespējām studentiem – trešo valstu valstspiederīgajiem.

Rīkot studentu un atbildīgo institūciju informatīvas tikšanās par pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanu.

Veicināt studentu biedrību un uzņēmumu izveidi.

Apzināt un popularizēt studentu darba iespējas augstskolās, kā arī brīvprātīgā darba iespējas biedrībās un dažādās institūcijās.

Mājoklis

Problēma. Studenti vēlētos integrēties Latvijas studentu vidū, arī dzīvojot kopmītnēs, taču vairākās augstskolās lētākās un sliktāk aprīkotās Latvijas studentu kopmītnes netiek ārvalstniekiem piedāvātas. Viņi dzīvo dārgākās un labiekārtotākās telpās. Daudzi studenti īrē dzīvokļus individuāli vai kopā ar studiju biedriem, līdz ar to ir tālu no kursabiedriem un augstskolas sabiedriskās dzīves. Latvijas augstskolas pēc savas iniciatīvas rūpējas par studentu izmitināšanu un arī sadarbojas savā starpā. [33] Studenti norāda, ka ir bijušas problēmas un krāpšanas gadījumi, meklējot dzīvokļus ar neuzticamu komercuzņēmumu starpniecību. [34]

Ieteikumi. Augstskolām turpināt sadarbību, meklējot risinājumus studentu izvietojumam, pēc iespējas veicinot, lai ārvalstu studenti dzīvotu „jauktā” vidē ar latviešu studentiem, ja ir tāda savstarpēja vēlšanās.

Rīkot informatīvas tikšanās dzīvojamās platības izīrētājiem ar studentiem, augstskolu un studentu pašpārvalžu pārstāvjiem.

Augstskolām, sadarbojoties ar Rīgas Domi, uzsākt diskusiju un piesaistīt līdzekļus iespējamam studentu pilsētiņas veidošanai Rīgā.

---

[33] Intervija ar Baltijas Starptautiskās Akadēmijas Valdes locekli Staņislavu Buku, Rīgā, 2009. gada 8. septembrī.

[34] Projekts „Kompass dzīvei Latvijā studentiem – trešo valstu valstspiederīgajiem”, diskusijas ar studentiem, 2009.

Veselības aprūpe un apdrošināšana

Problēma. Latvija nesniedz trešo valstu valstspiederīgajiem [35] valsts garantēto veselības aprūpi. Viens no nosacījumiem, lai studenti iegūtu termiņuzturēšanās atļauju Latvijā, ir privātās veselības apdrošināšanas polises esamība. Izņēmums ir gadījumi, kad studenta ar termiņuzturēšanās atļauju dzīvesbiedrs ir LR pilsonis vai nepilsonis - šādām ģimenēm ir pieejama bezmaksas palīdzība grūtniecības aprūpē un dzemdību gadījumā. [36] Liels atspazds ir laba sadarbība ar studentu mītnes zemju pārstāvniecībām. [37]

Praksē ir gadījumi, kad studenti nav saņēmuši nepieciešamo medicīnisko palīdzību. Vienā gadījumā studentam atteikta neatliekamā palīdzība, jo polise nav bijusi līdzi. Citā situācijā ārstniecības iestādei, kurā vērsies students, nav bijis sadarbības līguma ar konkrēto apdrošināšanas kompāniju. Ir bijis arī gadījums, kad slimnīca noteikusi nesamērīgi augstu maksu par operāciju, un tikai pārrunu rezultātā ar augstskolas administrāciju samazinājusi to līdz polisē apmaksājamiem šāda pakalpojuma cenām „griestiem”.

Indivīdam apdrošināt veselību Latvijā ir nesamērīgi dārgi. Polises, kuras var iegādāties apdrošināšanas kompānijās, formāli atbilst likuma prasībām, taču praktiski nelaiemes gadījuma vai veselības problēmu gadījumā ārstēšanās izmaksas netiek segtas. Students min situāciju, kad apdrošināšanas sabiedrība piekritusi izmaksāt kompensāciju traumas gadījumā tikai pēc tam, kad iejaukusies studenta pilsonības valsts vēstniecība. Iegādājoties polisi, students nesaņem skaidru, saprotamu informāciju par līguma nosacījumiem – tā ne vienmēr ir pieejama angļu/krievu valodā, vai arī ir pievienota līgumam ļoti sīkā drukā gaišā krāsā. Arī informācija par veselības aprūpes un ārstniecības pakalpojumiem ne vienmēr ir pielāgota imigrantu vajadzībām.[38]

Ieteikumi. Rīkot tikšanos, iesaistot Tieslietu ministriju, Labklājības ministriju, apdrošinātāju pārstāvjus un Patērētāju tiesību aizsardzības centru, lai apzinātu problemātiku un rosinātu apdrošinātājus piedāvāt studentiem izdevīgākus produktus.

Rosināt augstskolas piedāvāt studentiem kolektīvu veselības apdrošināšanu, piedāvājot to arī Latvijas studentiem.

Rīkot tikšanos ar studentiem, augstskolām un apdrošinātāju pārstāvjiem, kā arī ar to medicīnas iestāžu pārstāvjiem, kuras piedāvā medicīnas pakalpojumus angļu valodā, lai augstskolas un PMLP varētu ieteikt un studenti izvēlēties tādu apdrošināšanas polisi, kas sedz, piemēram, terapeita pakalpojumu izmaksas poliklīnikā, kurā ārsts komunicē angļu/krievu valodā.

---

[35] Dace Akule, Rita Kaša, Iveta Ķešāne, Pjotrs Kazmirkevičs, Mirosļavs Bjeņickis, Tomass Hadļstons, „Mācāmies uzņemt. Imigrantu situācija Latvijā un Polijā”, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 45.lpp., <http://www.politika.lv/index.php?id=16691> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009.

[36] 08.05.2008. likums "Grozījumi Ārstniecības likumā" ("LV", 82 (3866), 28.05.2008.) [spēkā ar 11.06.2008.]

[37] Intervija ar Baltijas Starptautiskās Akadēmijas Valdes locekli Staņislavu Buku, Rīgā, 2009. gada 8. septembrī.

[38] Kunda, Aija Lulle, Nils Muižnieks, Sigita Zankovska-Odiņa, „Immigrant Integration in Latvia”, Edited by Nils Muižnieks, Advanced Social and Political Research Institute (ASPRI), University of Latvia, September 2009 (nepublicēts materiāls uz 29.09.2009) 30.lpp.

Atbalsts krīzes situācijās

Problēma. Trešo valstu valstspiederīgie imigranti nav pakļauti valsts sociālās apdrošināšanas sistēmai, līdz ar to viņiem nav pieejami sociālie pabalsti. [39] Gadījumos, kad studenti strādā un maksā iedzīvotāja ienākuma nodokli, tiem tomēr nav pieejams pašvaldību sociālais atbalsts. Praksē sociālo atbalstu, piemēram, krīzes situācijā, trešo valstu valstspiederīgie studenti var saņemt tikai nevalstiskajās organizācijās, taču vairumā gadījumu nav informēti par šādām iespējām. Nav arī pārskatāmas informācijas par pakalpojumu pieejamību angļu valodā.

Ieteikums. Panākt tiesību aktu līmenī, lai tie studenti, kuri maksā iedzīvotāja ienākuma nodokli, nepieciešamības gadījumā saņemtu arī sociālo palīdzību. Neilgi pēc studentu ierašanās Latvijā rīkot tikšanās studentiem, trešo valstu valstspiederīgajiem, ar sociālo pakalpojumu sniedzējām organizācijām. Nodrošināt aktuālu informāciju par sociālo atbalstu un pakalpojumiem augstskolu mājas lapās (papildinot informatīvo materiālu „Kompass dzīvei Latvijā...” latviešu, angļu un krievu valodās).

Juridiskā palīdzība

Problēma. Valsts nesniedz imigrantiem, trešo valstu valstspiederīgajiem, bezmaksas juridisko palīdzību. Nav arī pieejama informācija par juristiem un notāriem, kuri ir kompetenti specifiskajos trešo valstu valstspiederīgo jautājumos un spēj komunicēt krievu/angļu valodā.

Tajā pašā laikā viņiem ir tiesības pārsūdzēt iestāžu lēmumus administratīvā procesa kārtībā, kā arī vērsties pēc palīdzības tiesībsargājošajās iestādēs un Tiesībsarga birojā. Biedrība Latvijas Cilvēktiesību centrs sniedz bezmaksas palīdzību imigrantiem cilvēktiesību jautājumos. Cilvēktiesību centra mājas lapā ir sniegta detalizēta informācija par to, kā strukturēt un iesniegt mutisku vai rakstisku sūdzību. [40]

Ieteikums. Rīkot informatīvas tikšanās studentiem ar juridisko pakalpojumu sniedzēju (advokātu, notāru) profesionālajām asociācijām un juristiem, kuri specializējas trešo valstu valstspiederīgo jautājumos. Izveidot advokātu/notāru sarakstu, kuru publicēt „Kompass dzīvei Latvijā...” augstskolu mājas lapās.

---

[39] Dace Akule, Rita Kaša, Iveta Ķešāne, Pjotrs Kazmirkevičs, Mirosļavs Bjeņickis, Tomass Hadlstonš, „Mācāmies uzņemt. Imigrantu situācija Latvijā un Polijā”, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 45.lpp, <http://www.politika.lv/index.php?id=16691> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009

[40] Latvijas Cilvēktiesību centra mājas lapa, <http://www.humanrights.org.lv/html/areas/legal/index.html> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009

TOLERANCE UN DISKRIMINĀCIJAS APKAROŠANA

Problēma. Studenti izjūt neiecietību no Latvijas iedzīvotāju puses, jo šie studenti komunikācijā ar iedzīvotājiem nelieto latviešu valodu. Studenti vairumā gadījumu arī nezina apstākļus, kādi valda Latvijas sabiedrībā un kādi ir šīs situācijas vēsturiskie cēloņi (Latvijas iedzīvotāju sastāvs, attiecību vēsture latviski un krieviski runājošo starpā, sabiedrības sociālās problēmas, Valsts valodas likums un tā pieņemšanas cēloņi).

Ārvalstu studenti nejūtas droši uz ielas, sabiedriskajā transportā, klubos un pat kopmītnēs un saņem neiecietīgu attieksmi gan valodas, gan reliģisko atribūtu, gan ādas krāsas, gan uzvedības dēļ.

Policija pret imigrantiem izturas ar necieņu un nepalīdz tiem. Studenti neuzticas policijai, kad viņu drošība ir apdraudēta. Arī citi publisko pakalpojumu sniedzēji mēdz būt neiecietīgi un dažkārt izmanto studentu valodas nezināšanu, lai, piemēram, uzliktu nepamatoti augstu sodu par braukšanu bez biļetes sabiedriskajā transportā. Nav pētīts, vai publisko pakalpojumu sniedzēji piedāvā kontaktinformāciju angļu valodā (piemēram, „Latvijas Gāze”, „Latvenergo” u.tml.).

Pretdiskriminācijas normatīvais regulējums imigrācijas kontekstā aprakstīts pētījumā „Mācāmies uzņemt. Imigrantu situācija Latvijā un Polijā.” [41] Kopš tā laika pretdiskriminācijas normu klāsts papildinājies ar grozījumiem Patērētāju tiesību aizsardzības likumā (stājās spēkā 2008.gada 23.jūlijā), kas aizliedz diskriminēt personas attiecībā uz piekļuvi precēm un pakalpojumiem atkarībā no dzimuma, rases vai etniskās piederības. Tas nodrošina personām tiesības vērsties pret diskrimināciju, kas notikusi, piedāvājot, pārdodot vai sniedzot vispārējas pieejamības pakalpojumus un preces. Tiesībsarga birojs norāda, ka 2008.gadā pieaudzis iesniegumu skaits par šādu diskrimināciju, piemēram, kad persona netiek ielaista izklaides vietā tautības dēļ. [42]

Par naida noziegumiem 2008.gadā Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs ir veicis autoritatīvu pētījumu „Naida noziegumi Latvijā: likumdošana un policijas prakse”. [43] Tas parāda, ka lēnā garā aug tiesībsargājošo institūciju izpratne un līdz ar to arī lietu skaits par šāda veida noziegumiem.

---

[41] Dace Akule, Rita Kaša, Iveta Ķešāne, Pjotrs Kazmirkevičs, Mirosļavs Bjeņickis, Tomass Hadlstonš, „Mācāmies uzņemt. Imigrantu situācija Latvijā un Polijā”, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 60.-65.lpp, <http://www.politika.lv/index.php?id=16691> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009

[42] Tiesībsarga 2008. gada ziņojums. 36.lpp. http://www.tiesibsargs.lv/lat/publikācijas/gada_zinojumi/?doc=596 (skat. 30.09.2009.)

[43] A.Kamenska, I.Brands-Kehre. „Naida noziegumi Latvijā: likumdošana un policijas prakse.” Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2008.g.

Arī aptaujas uzrāda augstu Latvijas sabiedrības negatīvo noskaņojumu. Tomēr kaut arī vairums Latvijas iedzīvotāju (62%) [44] ir negatīvi noskaņoti pret viesstrādniekiem, tomēr pētījumi parāda, ka Latvijas iedzīvotāju attieksme pret imigrantiem pamazām uzlabojas. Pieaudzis to cilvēku skaits, kuri pozitīvi vērtē viesstrādnieku ierašanos Latvijā (no 16% līdz 23%), savukārt samazinājies to respondentu skaits, kuri šo procesu vērtē ļoti negatīvi (no 39% līdz 27%) [45]. Jāatzīmē, ka „... biežāk nekā caurmērā citu valstu iedzīvotāju braukšanu strādāt uz Latviju atbalstīja jaunieši vecumā no 15 līdz 24 gadiem, grupa ar augstāko izglītību, krievi, respondenti bez LR pilsonības, aptaujātie ar vidēji augstiem vai augstiem ienākumiem, kā arī Rīgā un Latgalē dzīvojošie”. [46] Šie dati ļauj secināt, ka ārvalstu studentu – trešvalstnieku – integrācijai ir augsts potenciāls, jo Latvijas jaunieši studentu vecumā ir visatvērtākie cittautiešu uzņemšanai Latvijā.

Ieteikumi. Turpināt atbalstīt programmas Latvijas sabiedrības iecietības veicināšanai.

Organizēt informatīvas kampaņas/pasākumus vērtību un attieksmes veidošanai skolās, darba vietās, plašai sabiedrībai.

Veicināt speciālu starpkultūru tālākizglītības kursu pieejamību.

Veikt sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju „auditu”, rast iespēju dibināt „karstās līnijas” kurās var sazināties angļu valodā avārijas situācijās, kā arī pieteikt pretenzijas.

Informēt studentus, trešo valstu valstspiederīgos, par viņu patērētāju tiesībām.

---

[44] SKDS, „Sabiedrības integrācijas aktuālākie aspekti” (Rīga: SKDS, 2007), 54. lpp.

[45] Turpat, 54.lpp.

[46] Turpat, 55. lpp.

Tiesību akti

31.10.2002. likums "Imigrācijas likums" ("LV", 169 (2744), 20.11.2002.),
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:375:0012:0018:LV:PDF>
(skat. 30.09.2009.)

Likumprojekts „Grozījumi Imigrācijas likumā”,
http://www.saeima.lv/saeima9/lasa?dd=LP1375_0 (skat. 30.09.2009.)

03.10.2006. MK noteikumi Nr.813 "Uzturēšanās atļauju noteikumi" ("LV", 171 (3539),
26.10.2006.)

14.02.2006. MK noteikumi Nr.149 "Noteikumi par valstīm, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, nepieciešams veikt papildu pārbaudi, kā arī nepieciešama vīza, lai iecelotu Latvijas Republikā kruīza kuģa pasažiera statusā" ("LV", 31 (3399), 22.02.2006.)

02.11.1995. likums "Augstskolu likums" ("LV", 179 (462), 17.11.1995.), 56. pants (3) daļa.

Likumprojekts „Augstākās izglītības likums”, 6. pants,
http://www.saeima.lv/saeima9/lasa?dd=LP0794_0 (skat. 30.09.2009.)

20.01.2004. MK noteikumi Nr.44 "Noteikumi par darba atļaujām ārzemniekiem"
("LV", 12 (2960), 23.01.2004.)

08.05.2008. likums "Grozījumi Ārstniecības likumā" ("LV", 82 (3866), 28.05.2008.)
[spēkā ar 11.06.2008.]

ES Padomes direktīva 2003/109/EK (2003. gada 25. novembris) par to trešo valstu pilsoņu statusu, kuri ir kādas dalībvalsts pastāvīgie iedzīvotāji,
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0109:LV:HTML>

ES Padomes direktīva 2003/86/EK (2003. gada 22. septembris) par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanas,
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0086:LV:HTML>
(skat. 30.09.2009.)

Politikas pētījumi

Dace Akule, Rita Kaša, Iveta Kešāne, Pjotrs Kazmirkevičs, Mirosļavs Bjeņickis, Tomass Hadlstonš. „Mācāmies uzņemt. Imigrantu situācija Latvijā un Polijā” Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 43., 44.lpp., <http://www.politika.lv/index.php?id=16691>
(skat. 30.09.2009.)

A.Kamenska, I.Brands-Kehre. Naida noziegumi Latvijā: likumdošana un policijas prakse. Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2008.g.

SKDS, „Sabiedrības integrācijas aktuālākie aspekti” (Rīga: SKDS, 2007), 54. lpp.

Baltijas Starptautiskā Akadēmija. Ārzemju studentu aptauja. Npublicēts materiāls, 2009. gada oktobris.

Par ECT praksi un Latvijas tiesu praksi imigrācijas lietās tuvāk skat.: I. Mieze, A.Tallija „Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses atziņas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā ietvertā privātās dzīves un ģimenes dzīves jēdziena un tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību interpretācijā un piemērošanā imigrācijas lietās”, <http://www.politika.lv/temas/cilvektiesibas/4911/> (skat. 31.09.2009.)

Tiesībsarga 2008. gada ziņojums
http://www.tiesibsargs.lv/lat/publikacijas/gada_zinojumi/?doc=596 (skat. 30.09.2009.)

Literatūra angļu valodā

Migrant Integration Policy Index, British Council, Migration Policy Group, 2007.

Ilona Kunda, Aija Lulle, Nils Muižnieks, Sigita Zankovska-Odiņa, „Immigrant Integration in Latvia”. Edited by Nils Muižnieks, Advanced Social and Political Research Institute (ASPRI), University of Latvia, September 2009 (nepublicēts materiāls uz 29.09.2009.)

Politikas dokumenti

Nacionālā programma iecietības veicināšanai 2004 – 2009,
<http://www.politika.lv/index.php?id=108519&lang=lv> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009.

Vienotās patvēruma un migrācijas vadības sistēmas attīstības programma 2006 – 2009,
<http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=1890> Pēdējo reizi skat. 29.09.2009.

Sabiedrības integrācijas pamatnostādnes 2008 – 2018 (projekts).

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013. gadam,
<http://izm.izm.gov.lv/normativie-akti/politikas-planosana/1016.html>

„Kompass dzīvei Latvijā studentiem – trešo valstu valstspiederīgajiem.”
Ekspertu intervijas, 2009.

„Kompass dzīvei Latvijā studentiem - trešo valstu valstspiederīgajiem.”
Diskusiju protokoli, 2009.

„Kompass dzīvei Latvijā studentiem – trešo valstu valstspiederīgajiem.”
Studentu anketēšanas rezultāti, 2009.

Intervēto ekspertu saraksts

Arkadij Voicish, Baltijas Starptautiskās akadēmijas rektors (8. septembris).

Stanislav Buka, Baltijas Starptautiskās akadēmijas valdes loceklis, profesors, Privāto augstskolu asociācijas prezidents (8. septembris).

Smuidra Žermanos, Rīgas Stradiņa Universitātes Starptautisko studiju nodaļas dekāne (9. septembris).

Gunta Zeikate, Rīgas Stradiņa Universitātes Starptautisko programmu dekāna sekretāre (9. septembris).

Anda Lesiņa, Rīgas Juridiskās augstskolas Studiju programmu vadītāja (18.septembris).

Diana Soldāne, Starptautisko un sabiedrisko attiecību daļas vadītāja, Daugavpils Pedagoģiskā universitāte (30. septembris).

Juris Iljins, RTU studentu pašpārvaldes pārstāvis (21. septembris).

Maira Roze, Pilsonības un Migrācijas lietu pārvaldes priekšnieka vietniece (2. novembris).

Ilze Briede, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (2. novembris).